

Обрад М. Стевановић

Криминалистичко-полицијска академија, Београд

КЉУЧНИ ЕЛЕМЕНТИ СТРАТЕГИЈЕ СУЗБИЈАЊА НАСИЉА АЛБАНСКИХ ЕКСТРЕМИСТА У КОПНЕНОЈ ЗОНИ БЕЗБЕДНОСТИ*

Сажетак

Крајем последње деценије XX и почетком прве деценије XXI века, Савезна Република Југославија (СРЈ) и Република Србија (РС) су имале различита искуства у решавању две међусобно повезане кризе изазване насиљем албанских екстремиста. Прво, претежно негативно искуство, односи се на решавање кризе на Косову и Метохији крајем прошлог века, а друго, претежно позитивно искуство, на решавање кризе у Копненој зони безбедности на територији општина Прешево, Бујановац и Медвеђа крајем прошлог и почетком овог века. Полазећи од тога и од чињенице да су обе кризе настале као последица политички мотивисаног насиља, рад је резултат истраживања које је било усмерено на трагање за одговором на питање: Који су елементи стратегије СРЈ и РС имали кључни значај у решавању кризе изазване насиљем албанских екстремиста на Копненој зони безбедности на југу централне Србије? Сагласно тако одређеном проблему, циљ истраживања

---

* Рад је резултат истраживања у оквиру научноистраживачких пројеката под називом: 1) *Косово и Метохија између националног идентитета и евроинтеграција*, који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије (број: ИИИ 47023) и 2) *Управљање полицијском организацијом у спречавању и сузбијању претњи безбедности у Републици Србији*, који финансира Криминалистичко-полицијска академија у Београду, (циклус истраживања: 2015-2019. године).

био је да се анализом расположивих садржаја идентификују и научно опишу основни елементи стратегије које су СРЈ и РС примениле у решавању те кризе. Резултатима тако усмереног истраживања, као најзначајнији елементи те стратегије идентификовани су и научно описани: 1) сарадња са снагама КФОР и другим значајним субјектима међународне заједнице и 2) решавање кризе ненасилним путем, политичким средствима и преговорима са представницима албанске националне заједнице. Полазећи од тога да се описано насиље албанских екстремиста може квалификовати као тероризам, стратегија коју су СРЈ и РС примениле у његовом сузбијању може се користити као пример добре праксе супротстављања сличним врстама етнички мотивисаног тероризма.

Кључне речи: копнена зона безбедности, насиље, албански екстремисти, стратегија, КФОР, међународна сарадња, преговори

ПРЕНОШЕЊЕ НАСИЉА АЛБАНСКИХ ЕКСТРЕМИСТА СА КОСОВА И МЕТОХИЈЕ У КОПНЕНУ ЗОНУ БЕЗБЕДНОСТИ

Војнотехничким споразумом (ВТС) који је закључен 09. 06. 1999. године у Куманову између влада Савезне Републике Југославије (СРЈ) и Републике Србије (РС), с једне стране и Међународних снага безбедности под окриљем УН (КФОР), с друге стране, и доношењем Резолуције Савета безбедности Уједињених нација (СБ УН) број 1244 од 10. 06. 1999. године, обустављена је агресија НАТО на СРЈ, војно-полицијске снаге СРЈ и РС повучене су са Косова и Метохије, а у Покрајину су распоређене снаге КФОР. Чланом I тачкама 3d и 3e ВТС, поред осталог, успостављена је Копнена зона безбедности (КЗБ), као простор раздвајања безбедносних снага тадашње СРЈ и снага КФОР. У ширини од 5 километара, КЗБ се простире непосредно уз административну линију око Косова и Метохије на територији РС и Републике Црне Горе. Од њене укупне дужине која износи 472 километра, територији РС припада 402 километра, од чега 141 километар припада територији општина Прешево, Бујановац и Медвеђа које се налазе на југу Централне Србије. Укупна површина територије те три општине износи

1.249 квадратних километара, што чини 1,41% укупне површине територије РС.¹⁾

Сагласно члану I тачки 4а ВТС, СРЈ и РС су преузеле обавезу да повуку све војне и полицијске снаге изузев локалне полиције, како са Космета тако и из КЗБ, док је КФОР, сагласно тачки 5 прилога Б тог споразума преузео обавезу безбедносног надзора над КЗБ, са правом да свим средствима из ње елиминише све наоружане групе које угрожавају безбедност страна потписница ВТС. Поштујући у свему обавезе преузете тим споразумом, војне и полицијске снаге СРЈ и РС, изузев локалне полиције, повукле су се са Косова и Метохије и из КЗБ, закључно са 20. јуном 1999. године. С друге стране, не поштујући у свему преузете обавезе из тачке 8 Документа Ахтисари-Черномирдин²⁾ и тачака 9б и 15 Резолуције СБ УН број 1244, снаге КФОР су толерантним, скоро савезничким односом према такозваној „Ослободилачкој војсци Косова“ (ОВК) пролонгирале њену брзу, потпуну и суштинску демилитаризацију. Уместо да буде разоружана и демилитаризована, та екстремистичка паравојна организација је фактички трансформисана у привремене институције самоуправе на Косову и Метохији (Косовски заштитни корпус – КЗК и Косовске полицијске снаге – КПС) и у једнонационалне албанске политичке странке (Демократска партија Косова Хашима Тачија и Алијанса за будућност Косова Рамуша Харадинаја).³⁾

Поред тога, на идеји продужења насиља ОВК у региону, током 1999. и 2000. године, у КЗБ на територији општина Прешево, Бујановац и Медвеђа појавила се албанска екстремистичка паравојна организација под називом „Ослободилачка војска Прешева, Бујановца и Медвеђе“ (ОВПБМ).⁴⁾ Користећи ресурсе и искуство ОВК и територију Косова и Метохије као базу за обуку, опремање и припремање својих чланова, као уточиште за њихово склањање и као командно место за планирање и координацију њихових активности, та албанска паравојна екстре-

1) Обрад Стевановић, *Кумановски споразум*, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2015, стр. 207-208; Обрад Стевановић, и др., „Превенција етнички мотивисаног тероризма у Републици Србији: Студија случаја - Бујановац, Прешево, Медвеђа“, *Теме*, бр. 4/2012, Ниш, 2012, стр. 1706-1707.

2) Резолуција СБ УН број 1244, од 10. Јуна 1999. године, Анекс 2.

3) Обрад Стевановић, *нав. дело*, стр. 208.

4) Исто, стр. 209-210.

мистичка организација покреће кампању оружаног насиља, пре свега на територији општине Бујановац.⁵⁾ Упркос томе, што су, према цитираној одредби тачке 5 прилога Б ВТС, одговорност и средства за спречавање преношења терористичких активности у КЗБ били на страни КФОР, те активности су се скоро неометано одвијале, пре свега, у зони америчког континента. Све до октобарских политичких промена у РС, крајем 2000. године, нико ни од важних међународних субјеката није показивао већи интерес се ескалирајућа криза заустави.⁶⁾

Тако неповољном развоју безбедносне ситуације погодвало неколико околности. Пре свега, ОВК је располагала значајним терористичким потенцијалом (идеја, људи, организација, оружје и опрема), али и жељом да охрабри и помогне екстремистичке снаге на територији општина Бујановац, Прешево, Медвеђа. С друге стране, снаге КФОР су са припадницима ОВК одржавале блиске савезничке односе од свог уласка на Косово и Метохију, тако да ограничења у кретању екстремиста и у преношењу терористичке опреме ван Покрајине скоро да нису ни постојала. С треће стране, КФОР се претежно бавио сопственим интересима и сопственом безбедношћу, занемарујући тиме своју одговорност преузету ВТС за безбедност у КЗБ. Поред тога, оптимизам албанских екстремиста, да ће у општинама на којима су основали ОВПБМ остварити циљ какав је ОВК остварила на Косову и Метохији, базирао се на: „ограничењу употребе војно-полицијских снага безбедности СРЈ и РС у КЗБ, због одредаба ВТС, на повољној конфигурацији терена, структури становништва, хомогенизацији албанског живља и на подршци међународне заједнице.“⁷⁾

У таквим околностима, само у периоду од од 19 месеци (од 21. 06. 1999. до 21. 11. 2000. године) ОВПБМ је извршила 296 оружаных напада у којима је убијено 11 лица (пет полицајаца и шест грађана), 38 их је повређено (33 полицајца, три грађанина и два члана мисије УН), два грађанина су отета и

5) Информација о стању безбедности на подручју општина Бујановац, Прешево и Медвеђа, са предлогом мера за решење кризе, 6. фебруар 2001; Обрад Стевановић, „Ефекти албанског тероризма на Косову и Метохији“, *Зборник радова*, број 1/2015, Филозофски факултет у Приштини, К. Митровица, 2015., стр. 16

6) Обрад Стевановић, *нав. дело*, стр. 17; Обрад Стевановић, *Кумановски споразум*, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2015, стр. 211, 213.

7) Мирослав Симовић, Никола Карановић, *Противтерористичка операција на југу Србије*, Војноиздавачки завод, Београд, 2004.

причињена је већа материјална штета.⁸⁾ Сваки од оружаних напада и расположив обавештајни подаци јасно су указивали на то да се методе и циљеви насилног деловања ОВПБМ, ни по чему се не разликују од метода и циљева насилног деловања ОВК на Косову и Метохији, због чега није било спорно да се и то насиље може квалификовати као етно-сепаратистички мотивисани тероризам.

После напада постављањем противтенковских мина, у којима су 13.10. и 10. 11. 2000. године, на путу Велики Трновац – Мали Трновац у општин Бујановац, погинула три и повређено 11 полицајаца, до озбиљније ескалације насиља је дошло 21. 11. 2000. године. Тог дана, већа група екстремиста ОВПБМ, напала је полицијске положаје западно од Бујановца и, уз употребу тежег наоружања (ручни ракетни бацачи, минобацачи, бестрзајни топови), убила три и ранила четири полицајца. Полиција је била принуђена да се, са својих осматрачких, контролних и заштитних положаја, повуче на западне прилазе Бујановцу. Терористи ОВПБМ су, затим, блокирали магистрални пут Бујановац – Гњилане у делу од Лучана од Кончуља и запосели више села у општини Бујановац.⁹⁾

Реагујући на тако неповољан тренд тешких последица насиља албанских екстремиста, поред хитних мера које је после 21. новембра 2000. године, у координацији са Војском Југославије (ВЈ), предузело Министарство унутрашњих послова РС, Влада СРЈ је, половином децембра 2000. године, донела Одлуку о образовању Координационог тела за општине Прешево, Бујановац и Медвеђу, коју је, почетком фебруара 2001. године, потврдила и Влада РС.¹⁰⁾ Упркос формалним овлашћењима да координира рад свих државних органа у решавању кризе, Координационо тело се суочило са тешко решивим ограничењима, међу којима су најзначајнија произилазила из цитираних одредаба члана I тачке 4а и тачке 5 прилога Б ВТС.

---

8) Информација о стању безбедности на подручју општина Бујановац, Прешево и Медвеђа, са предлогом мера за решење кризе, 6. фебруар 2001; Обрад Стевановић, *нав. дело*, стр. 16

9) Обрад Стевановић, *нав. дело*, стр. 213-214. Обрад Стевановић, Саша Мијалковић и др., *нав. дело*, стр. 1708.

10) Одлуке о образовању Координационог тела за општине Прешево, Бујановац и Медвеђу, Савезне Владе, од 16. 12. 2000. и Владе РС од 06. 02. 2001.

ФАКТОРИ СТРАТЕГИЈА СУЗБИЈАЊА НАСИЉУ АЛБАНСКИХ ЕКСТРЕМИСТА У КОПНЕНОЈ ЗОНИ БЕЗБЕДНОСТИ

Појам *стратегије* познат је још од античких времена и у војној доктрини се дефинише као вештина ратовања или као одређивање правца и начина војног напада, али и као успостављање одређених односа са релевантним групама после победе. Уз одређене модификације и уопштавања те дефиниције, стратегија се данас дефинише као планска одлука којом се бирају најбољи базични начини (правци, путеви, средства) организационог деловања, ради остваривања (постизања) дугорочних, главних или посебно важних организационих циљева. Тако схваћеном стратегијом суштински се бира „најбољи пут“, односно одређује главни правац организационог деловања или „најбољи начин“ решавања организационих проблема у будућности.

Суочене са озбиљном кризом, тек успостављене и у сузбијању тероризма неискусне власти СРЈ и РС биле су суочене и са очекивањем јавног мњења и међународне заједнице да формулишу одговарајућу стратегију чијом реализацијом би се успоставио ред и безбедност на насиљем угроженим деловима територије општина Прешево, Бујановац и Медвеђа. На формулисање те стратегије пресудан утицај имала су три основна фактора: 1) неспорна терористичка квалификација насиља ОВПБМ,¹¹⁾ 2) ограничења утврђена ВТС и 3) негативно искуство из сузбијања исте врсте насиља ОВК на Косову и Метохији. Противречност та три фактора чинила је ситуацију веома сложеном и деликатном. Упркос томе што је КЗБ изгубила смисао свог постојања и претворила се у своју супротност, тако што је од зоне безбедности постала зона небезбедности и безбедно уточиште за лица ван закона, искуство из блиске прошлости указивало је на то да постоји много више начина да се проблем додатно усложи и много мање начина да се он реши.¹²⁾

11) Према релевантној статистици за 1996. годину, најмање 37% аката међународног тероризма извршиле су етносепаратистичке групе (B. Hoffman, D. Claridge, „Chronology of International Terrorism and noteworthy domestic incidents“, 1996, *Terrorism and Political Violence*, 10(2), 1998., р. 136), док се етнички сепаратизам, још увек, препознаје као најчешћи мотив терористичких напада у унутардржавним сукобима (P. Wilkinson, *Terorizam protiv demokracije*, Golden Marketing, Zagreb, 2002, str. 68).

12) Обрад Стевановић, *Кумановски споразум*, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2015, стр. 218-219.

Деликатност ситуације посебно су појачавале противречне процене противтерористичких способности српга безбедности СРЈ и РС и негативног искуства из њихове употребе у блиској прошлости. Полазећи, с једне стране, од малог просторног обима кризе (око 100 квадратних километара), било је јасно да би добро планирана и припремљена противтерористичка операција у КЗБ могла да се успешно реализује за неколико дана. Међутим, на основу искуства из блиске прошлости, с друге стране, наметало се питање да ли би таква операција била прихваћена на међународном плану као легална и легитимна и шта би се, с тим у вези, дасило након њене реализације. Чак и потпуно легална, легитимна и успешна операција која би била оспорена на међународном плану, била би бесмислена, јер би се „платила“ чак и људским животима, а не би допринела трајном решењу кризе.¹³⁾

Другачије речено, било је несумњиво јасно да би противтерористичка операција било које врсте, без сагласности и сарадње са снагама КФОР и без одговарајућег споразума са представницима албанске националне заједнице, довела до већ виђених негативних последица, као што су: 1) неизбежне цивилне жртве, покретање становништва и уништавање имовине; 2) активирање старе медијске тезе о прекомерној употреби силе против цивилног становништва и о „хуманитарној катастрофи“; 3) заоштравање непријатељстава и мотивисање Албанаца на одмазду и побуну; 4) блокаде важних комуникација (аутопута и пруге прама Македонији), 5) иселјавање Срба; 6) осуде међународног јавног мњења и оружаног уплитање великих сила, по узору на решавање кризе на Косову и Метохији.¹⁴⁾ У таквој ситуацији, било је неопходно размишљати о промени противтерористичке стратегије СРЈ и РС која се није показала успешном у решавању кризе на Косову и Метохији.

Схватање тероризма, не само као унутрашњег већ и као међународног проблема, индиковало је потребу да се његово решавање засновано на коришћењу националних ресурса оснажи и одговарајућом подршком и посредничком улогом најутицајнијих субјеката међународне заједнице. Таква потреба експлицитно је произилазила и из ограничења предвиђених ВТС, према чијим одребама безбедносне проблеме у КЗБ није било

---

13) Исто, стр. 218.

14) Исто.

могуће делотворно решавати без сарадње са снагама КФОР.¹⁵⁾ Такав закључак произишао је из чињенице да су безбедносне снаге СРЈ и РС, према тачки 4 члана 1 под а) ВТС, могле да уђу у КЗБ само на основу изричите сагласности команданта снага КФОР.¹⁶⁾ Тако формулисана одредба ВТС имала је снагу сметње да се проблем реши на стари начин и снагу указане прилике да се проблем реши на нов начин, односно сарадњом са МЗ и преговорима са противником.¹⁷⁾ Другачије речено, ВТС је у таквој ситуацији истовремено представљао и ограничавајући и погодујући фактор у решавању настале кризе.¹⁸⁾

Неопходност успостављања одговарајуће сарадње са снагама КФОР произишала је из потребе да се те снаге не противе операцијама безбедносних снага СРЈ и РС против екстремиста ОВПБМ, да те операције не буду означене као кршење ВТС и да се избегну осуде међународне јавности због њихове реализације. Тако мотивисано укључивање снага КФОР у решавање кризе, поред тога што је било неопходно, било је и деликатно, пре свега због чињенице да те снаге нису доследно спроводиле своје обавезе преузете ВТС. Било је, дакле, неопходно успоставити делотворну сарадњу са међународним снагама које нису спровеле преузету обавезу да у потпуности демилитаризују ОВК и које нису спречиле њихов прелазак са Косова и Метохије у КЗБ и њихово присуство и насиље у КЗБ.¹⁹⁾

С друге стране, схватање тероризма не само као безбедносног и правног, већ је пре свега као политичког,²⁰⁾ али и економског и социјалног проблема, индуковало је потребу да се његово сузбијање примарно и искључиво репресивно-реактивним полицијско-војним средствима, замени одговарајућом комбинацијом проактивно-превентивних политичких, дипломатских, економских, социјалних, информативних и безбедносних средства. Таква промена противтерористичких средстава подразумевала је, конкретније, да се проблем екстремистичког насиља решава мирним (ненасилним) путем, политичким средствима и преговорима (дијалогом) са представницима ал-

15) Исто, стр. 217.

16) Исто, стр. 219.

17) Исто, стр. 231.

18) Исто, стр. 208.

19) Исто, стр. 218.

20) Ц. Р. Вајт, *Тероризам*, Александрија Пресс, Београд, 2004, стр. 9-13.

банске националне заједнице као са равноправним партнером у решавању проблема и укључивало је учешће представника екстремистичке ОВПБМ у преговарачком процесу.²¹⁾

Поред свега тога, потреба за новом противтерористичком стратегијом потврђене су и претпостављеним и јавно израженим очекивањима представника међународне заједнице (КФОР, НАТО, ЕУ, ОЕБС и САД), да СРЈ и РС припреме и јавно објаве стратегију (план) решавања кризе мирним путем и преговорима са представницима наоружаних албанских екстремиста, уз посредовање и подршку представника утицајних субјеката међународне заједнице. Полазећи од тога, Влада СРЈ и Влада РС су, на предлог Координационог тела за општине Прешево, Бујановац и Медвеђа, почетком 2001. године, усвојиле *Програм и план решавања кризе настале деловањем албанских екстремистичких група у општинама Бујановац, Прешево и Медвеђа* (Програм и план решавања кризе). Упркос томе што се у његовом називу не помиње реч стратегија, тај план је по својим циљевима и садржају имао карактер противтерористичке стратегије, односно стратегије сузбијања насиља албанских екстремиста у општинама Прешево, Бујановац и Медвеђа.

ЕЛЕМЕНТИ СТРЕТЕГИЈЕ СУЗБИЈАЊА НАСИЉА АЛБАНСКИХ ЕКСТРЕМИСТА У КОПНЕНОЈ ЗОНИ БЕЗБЕДНОСТИ

Упркос томе што је било јасно да је кључни мотив насилног деловања албанских екстремиста био њихов етносепаратизам, а не политичка, социјална или економска дискриминација, кључне мере предвиђене усвојеним Програмом и планом (стратегијом) решавања кризе биле су усмерене управо на елиминисање (више декларативно изражених него суштински постојећих) политичких, економских и социјалних разлога и узрока којима су албански екстремисти правдали своје насиље.²²⁾ Тако усмерене мере представљале су својеврсну понуду којом су СРЈ и РС желеле да јавно покажу да Албанци ни на који начин нису дискриминисани и да се њима у РС гарантују сва људска и мањинска права према највишим стандардима, уз

21) Обрад Стевановић, Саша Мијалковић и др., *нав. дело*, стр. 1703.

22) Обрад Стевановић, *нав. дело*, стр. 217-218.

очекивање да њихови представници прихвате демилитаризацију ОВПБМ и успостављање реда и безбедности у КЗБ.

Као кључни елементи тако формулисане политичке стратегије СРЈ и РС у супротстављања насиљу ОВПБМ, одређени су: 1) сарадња са снагама КФОР и другим значајним субјектима међународне заједнице и њихова подршка и посредовање у решавању кризе и 2) решавање кризе мирним (ненасилним) путем, политичким средствима и преговорима са представницима албанске националне заједнице, укључујући и представнике екстремистичке ОВПБМ. Први од та два елемента прецизније је одређен четвртим анексом, док је други одређен трећим анексом усвојеног Програма и плана решавања кризе.

Одредбама четвртог анекса, под називом *Међународна заједница у решавању кризе*, било је предвиђено да представници КФОР, НАТО, ЕУ, ОЕБС и САД, поред осталог, прихвате и подрже: 1) суверенитет и територијални интегритет СРЈ и РС, 2) решавање кризе у оквиру СРЈ и РС, митним путем, политичким и дипломатским средствима, уз подршку међународне заједнице и 3) просперитетан економски и социјални развој региона, укључујући и развој савременог, мултиетничког и мултиконфесионалног друштва на демократским принципима. Истим анексом било је предвиђено да кључни представници међународне заједнице: 1) осуде албански сепаратизам и тероризам у било којој форми као неприхватљиво средство за остваривање било каквих циљева, 2) јавно саопште да је идеја о аутономији, специјалном статусу и мењању граница у региону неоснована, неприхватљива и неоправдана, 3) подрже спровођење споразума који се постигне између СРЈ и РС са албанском националном заједницом, уз спремност да изврше притисак на страну која споразум не буде поштовала и да 4) подрже право на антитерористичку операцију снага безбедности СРЈ и РС, уколико албанска национална заједница или албански екстремисти не прихвате предлог мирног решења кризе.

Трећим анексом под називом *Позив Албанцима на дијалог за решавање кризе*, поред осталог: 1) позивају се представници албанске националне заједнице, да одмах предузму мере на обустављању свих терористичких аката, да предложи своје представнике за дијалог и да прихвате отпочињање дијалога о мирном решавању кризе са представницима СРЈ и РС, уз под-

ршку и сарадњу са представницима међународне заједнице, 2) обавештавају се припадници албанске националне заједнице о опредељености и спремности СРЈ и РС да по посебним плановима интегришу Албанце у политички, државни и друштвени систем Србије, поштујући њихова људска и мањинска права и развијајући просперитетну мултиетничку и мултиконфесионалну заједницу, и 3) позивају се албански екстремисти да распусте своју организацију и предају оружје, након чега би се из КЗБ повукле ванредно ангажоване војне и полицијске снаге, обезбедила потпуна слобода кретање свим грађанима и од кривичне одговорности амнестирали екстремисти који нису извршили кривично дело насиљем.

Поред наведена два кључна елемента, стратегију сузбијања насиља албанских екстремиста у КЗБ, чинила су још три важна елемента, ближе одређена првим, другим и петим анексом усвојеног Програмом и планом решавања кризе. Првим анексом под називом *Координационо тело*, утврђени су задаци, организација, састав, средства и буџет раније образованог Координационог тела Савезне владе и Владе РС за општине Прешево, Бујановац и Медвеђа. Другим анексом, под називом *План медијске подршке мирном решењу кризе* утврђено је укупно осам циљева подршке мирном решавању кризе, од којих су најзначајнији: 1) фирмација опредељења СРЈ и РС да кризу решавају мирним путем и политичко-дипломатским средствима уз подршку међународне заједнице, 2) уверавање међународне јавности да је албански тероризам опасност која не прети само СРЈ и РС већ и целом региону и Европи, и 3) уверавање међународне јавности и Албанаца да су СРЈ и РС опредељене да у региону развјају политички, економски и социјално просперитетну мултиетнички и мултикултуралну заједницу, уз поштовање свих људских и мањинских права грађана.

Одредбама петог анекса под називом *Предлог Споразума о решавању кризе*, било је предвиђено да се, уз посредовање представника међународне заједнице, успостави дијалог између представника СРЈ и РС и преставника албанске националне заједнице, у којем би се постигао и касније реализовао одговарајући споразум о решавању кризе.²³⁾ Реализација тако постиг-

23) Предлог Споразума о решавању кризе у општинама Прешево, Бујановац и Медвеђа, 06.02.2001.

нутог споразума, подразумевала је реализацију бројних активности које су груписане у три области, под следећим називима: 1) Интеграција Албанаца у политички државни и друштвени систем РС, 2) Успостављање безбедности и мира у региону, и 3) Економски и социјални развој региона. Свака од те три групе активности је детаљније разрађена у форми истоимених планова који су чинили прилоге петог анекса Програма и плана решавања кризе (Анекс 5а, 5б, 5в).²⁴⁾

ПРИМЕНА СТРЕТЕГИЈЕ СУЗБИЈАЊА НАСИЉА АЛБАНСКИХ ЕКСТРЕМИСТА У КОПНЕНОЈ ЗОНИ БЕЗБЕДНОСТИ

Тако конципиран Програм и план решавања кризе био је прихваћен и касније у потпуности подржан од стране кључних субјеката међународне заједнице укључених у процес решавања кризе (КФОР, НАТО, ЕУ, ОЕБС, САД). Међутим, његово прихватање од стране представника албанске националне заједнице било је повезано са низом проблема. Тек након посредничких активности представника НАТО (Џорџ Робертсон и Питер Фејт) и КФОР (Шон Саливен и Карло Кабићозу), дошло је до неколико, најпре посредних а затим и непосредних контаката представника Координационог тела и лидера екстремистичких албанских група. Док су дипломатско-политичке и економско-социјалне мере, очекивано, биле прихватљиве за њихове представнике, планиране безбедносне мере, представљале су, такође очекивано, кључни проблем. Питања око којих скоро да није било никакве сагласности односила су се на планирани повратак војних и полицијских снага СРЈ и РС у КЗБ и на планирану демилитаризацију ОВПБМ. То је било разумљиво, ако се има у виду да су прве две групе активности, у преговарачком смислу, представљале уступке СРЈ и РС, док је трећа група активности, у основи, подразумевала уступке албанских екстремиста.²⁵⁾

Упркос проблемима у успостављању преговарачког процеса са представницима екстремистичке ОВПБМ, конструктив-

---

24) Обрад Стевановић, Саша Мијалковић и др., *нав. дело*, стр. 1709-1710; Обрад Стевановић, *нав. дело*, стр. 220.

25) Обрад Стевановић, *нав. дело*, стр. 222-224.

ни разговори са представницима КФОР и НАТО су настављени. Претпостављајући да ће командант снага КФОР дозволити повратак војних и полицијских снага у КЗБ, Савезна Влада и Влада РС су, на предлог Координационог тела, почетком марта 2001. године, образовале Здружене снаге безбедности (ЗСБ), које су чиниле војне и полицијске снаге под обједињеном командом.²⁶⁾ Након више континуираних разговора вођених између представника КФОР и представника Координационог тела и ЗСБ СРЈ и РС и обимне преписке са командом НАТО у Бриселу, НАТО је, 07. марта 2001. године, овластио команданта КФОР да дозволи контролисан повратак снага СРЈ и РС у сектор Ц-исток КЗБ.²⁷⁾ Под притиском такве одлуке НАТО, посредовањем Питера Фејта, личног представника генералног секретара НАТО, 12. марта 2001. године закључен је споразум о прекиду ватре између ЗСБ и ОВПБМ.²⁸⁾ У наставку ефективне сарадње са командантом КФОР и командом НАТО, сагласно одговарајућим плановима и одлукама,²⁹⁾ а под условима и уз одобрење и надгледање КФОР³⁰⁾ и ОЕБС-а, повратак ЗСБ у КЗБ, реализован је у пет фаза, односно у пет одвојених полицијско-војних операција, изведених у периоду од 14. марта до 31. маја 2001. године. У тим операцијама ЗСБ су ушле у пет претходно утврђених територијалних сектора КЗБ,

У периодима између фаза повратка снага СРЈ и РС у КЗБ, преговори на различитим нивоима између представника СРЈ и РС и албанских екстремиста, уз посредовање представника међународне заједнице, настављани су. Тако је, после уласка ЗСБ у сектор Ц – Исток КЗБ, припремљен и 18. марта странама у сукобу достављен документ о војним и политиким мерама

---

26) Предлог за образовање ЗСБ, Координационо тело Савезне Владе и Владе РС. Бујановац, 06.03.2001.; Закључак Владе РС. Стр.пов. 05 бр. 00-6/2001 од 06.03.2001.; Наређење председника СРЈ. Генералштаб ВЈ, стр.пов. бр. 668-1 од 07.03.2001.

27) Интерне уводне белешке, Др Бриса, начелника Штаба КФОР, 9. март 2001.

28) Неименовани документ о прекиду ватре од 12. марта 2001; Обрад Стевановић, *нав. дело*, стр. 224.

29) Основе плана за улазак ЗСБ у сектор Б КЗБ. Савезна Влада и Влада РС, 17.04.2001.; Закључак Владе РС. ДТ 05 бр. 00-14/2001, 19.04.2001.; Акт Савезне Владе. ДТ број 3/2001, од 20.04.2001.; Заповест за улазак и посудање дела КЗБ, подсектори Б-југ и север. Команда ОГ Југ, 22.05.2001.;

30) Обавештења команданта КФОР о намерама за улазак снага СРЈ и РС у КЗБ (2001, 2001а и 2001б): у сектор А и Ц-запад (од 23.03.2001.), у сектор Д (од 14.04.2001.), и у сектор Б (од 24.05.2001.); Распоред уласка посматрачких тимова КФОР у КЗБ секторе А и Ц – запад. 23.03.2001.; Посматрачки тимови КФОР, сектор Д, од 09.04.2001.

изградње поверења које ће прерасти у почетак дијалога између њих.³¹⁾ Међутим, након уласка ЗСБ у КЗБ сектор Д, крајем априла 2001. године, уследили су захтеви формулисани у 5 тачака, дванаесточлане албанске делегације на челу са Шефкетом Муслију, чији је члан био и Риза Халими. Први захтев је гласио: „Да се одмах прекине са уласком српских војних и полицијских снага у прешевску долину.“³²⁾

И поред тога, око две седмице касније, представници албанске националне заједнице су 12. маја 2001. године, у Лучанима код Бујановца потписали споразум о прекиду ватре, потпуној демилитаризацији Лучана и Турије, о наставку преговора о потпуној демилитаризацији албанских наоружаних група и о делимичној амнестији од кривичне одговорности њихових припадника.³³⁾ Тим споразумом су, на прихватљив начин, уређена и питања успостављања мултиетничке полиције, олакшавања повратка избеглих и интерно расељених лица, пуне интеграције и праведне заступљености Албанаца у државним органима и органима локалне самоуправе, као и питања унапређења економског развоја региона.³⁴⁾

Изузев оружаног отпора који су око 300 албански екстремисти пружили у селу Ораовица у општини Прешево, 14. маја 2001. године,³⁵⁾ повратак ЗСБ у све секторе КЗБ, који је окончан 31. маја 2001. године, протекао је скоро без икаквог сукоба са ОВПБМ. У међувремену, 24. маја 2001. године, истекао је и рок за предају терористичког наоружања и опреме као услов за расписану условну амнестију албанских екстремиста.³⁶⁾ Повратак ЗСБ у све делове КЗБ, уз примену а не уз промену ВТС, означио је и крај скоро двогодишње кризе.³⁷⁾ Процене да се албански екстремисти неће противити уласку снага СРЈ и РС у КЗБ, уколико се о томе постигне договор са КФОР, показале

---

31) Незванични документ о почетку дијалога, од 18.03.2001.

32) Ставови албанске делегације у вези са преговорима. Кончуљ, 27.04.2001.

33) Споразум из Лучана, 12. 05.2001.; Непотписана заједничка изјава о Споразуму из Лучана. 13.05.2001.

34) Обрад Стевановић, *нав. дело*, стр. 226-227.

35) Током операције, рањена су два припадника ЗСБ, док је на страни терориста било 14 погинулих и 8 теже или лакше повређених терориста (Ј. М. Тодоровић, *Службе безбедности и специјалне јединице ударне снаге у борби против тероризма*, Институт за нуклеарне науке Винча, Београд, 2012., стр. 81-82.)

36) Амнестија је излаз, летак Координационог тела Савезне Владе и Владе РС, 2001.

37) Информација о повратку снага полиције у Сектор Б КЗБ. ОГ полиције, 25.05.2001.; Извештај о извршеној анализи уласка ЗСБ у КЗБ. МУП РС, 27.07.2001.

су се тачним. Јасно опредељење и званична одлука команданта КФОР да повратак безбедносних снага СРЈ и РС у КЗБ дозволи, био је довољан сигнал албанским екстремистима да одустану од насилног противљења тим операцијама.³⁸⁾ Тек под таквим притиском утицајних представника међународне заједнице и лидери албанских екстремистима су прихватили и у значајној мери спровели Програм и план решавања кризе изазване њиховим насиљем.³⁹⁾

Спровођењем нове противтерористичке стратегије која је суштински подразумевала подршку и посредничко учешће представника НАТО, КФОР, ОЕБС, ЕУ, САД и преговоре са представницима албанских политичких партија и екстремистичких организација, у КЗБ су успостављени ред и безбедност који се до данас одржавају;⁴⁰⁾ наоружане групе албанских екстремиста су у већој мери изоловане и разоружане. ОВП-БМ је демилитаризована и распуштена, а њени припадници су пацификовани и амнестирани од кривичне одговорности, уколико нису извршили кривично дело насиља. Број њихових насилних аката у КЗБ смањен је значајно, са 460 у 2000. и 2001. години, на само три у периоду 01. јануара 2009. до 31. марта 2010. године.⁴¹⁾

Упркос неспорном и значајном успеху усвојене и примењене стратегије „међународне сарадње и преговарања са противником“, ипак не може се тврдити да је проблем насиља албанских екстремиста у КЗБ трајно решен и да је дугорочно уклоњена могућност њиховог терористичког деловања у том делу РС. Упркос неспорном пацификовању КЗБ, безбедносно стање у тој зони се може квалификовати као стање „конзервираног конфликта“ или „тињајуће кризе“. Чињеницу да се примењена стратегија у тој ситуацији показала као добро решење, не треба разумети тако да ће се избор истих средстава у решавању сличних проблема у будућности такође показати добрим избором.⁴²⁾ Упркос томе, стратегија коју су СРЈ и РС примениле у његовом сузбијању насиља албанских екстремиста у Коп-

---

38) Обрад Стевановић, *нав. дело*, стр. 227-228.

39) Исто, стр. 219.

40) Ангажовање ВЈ у саставу ЗСБ при реализацији Програма за решавање кризе на југу РС, ЗСБ, Бујановац, 2003; Извештај о раду Комисије за примену ВТС, од 14. октобар 2003.

41) Упоредити са: Обрад Стевановић, Саша Мијалковић и др., *нав. дело*, стр. 1712; Обрад Стевановић, *нав. дело*, стр. 228.

42) Исто, стр. 229-231.

неној зони безбедности крајем прошлог и почетком овог века може се користити као пример добре праксе супротстављања сличним врстама етнички мотивисаног тероризма.

ЛИТЕРАТУРА

- Акт Савезне Владе. ДТ број 3/2001, од 20. 04. 2001.
- Амнестија је излаз, летак Координационог тела Савезне Владе и Владе РС, 2001.
- Ангажовање ВЈ у саставу ЗСБ при реализацији Програма за решавање кризе на југу РС, ЗСБ, Бујановац, 2003.
- Вајт, Џ. Р.: *Тероризам*, Александрија Пресс, Београд, 2004.
- Војнотехнички споразум, Куманово, 09. 06. 1999.
- Закључак Владе РС. ДТ 05 бр. 00-14/2001, 19. 04. 2001.
- Закључак Владе РС. Стр.пов. 05 бр. 00-6/2001 од 06. 03. 2001.
- Заповест за улазак и поседање дела КЗБ, подсектори Б-југ и север, Команда ОГ Југ, 22. 05. 2001.
- Извештај о извршеној анализи уласка ЗСБ у КЗБ. МУП РС, 27. 07. 2001.
- Извештај о раду Комисије за примену ВТС, од 14. октобар 2003.
- Интерне уводне белешке др Брнса, начелника Штаба КФОР, 9. март 2001.
- Информација о повратку снага полиције у Сектор Б КЗБ. ОГ полиције, 25. 05. 2001.
- Информација о стању безбедности на подручју општина Бујановац, Прешево и Медвеђа, са предлогом мера за решење кризе, 6. фебруар 2001.
- Наређење председника СРЈ. Генералштаб ВЈ, стр.пов. бр. 668-1 од 07. 03. 2001.
- Незванични документ о почетку дијалога, од 18. 03. 2001.
- Неименовани документ о прекиду ватре од 12. марта 2001.
- Непотписана заједничка изјава о Споразуму из Лучана. 13. 05. 2001.
- Обавештења команданта КФОР о намерама за улазак снага СРЈ и РС у КЗБ (2001, 2001а и 2001б): у сектор А и Ц-запад (од 23.03.2001.), у сектор Д (од 14.04.2001.), и у сектор Б (од 24. 05. 2001.).
- Одлуке о образовању Координационог тела за општине Прешево, Бујановац и Медеђу, Савезне Владе, од 16. 12. 2000. и Владе РС од 06. 02. 2001.
- Основе плана за улазак ЗСБ у сектор Б КЗБ. Савезна Влада и Влада РС, 17. 04. 2001.
- Предлог за образовање ЗСБ, Координационо тело Савезне Владе и Владе РС. Бујановац, 06. 03. 2001.
- Предлог Споразума о решавању кризе у општинама Прешево, Бујановац и Медвеђа, 06. 02. 2001.
- Програм и план решавања кризе настале деловањем албанских екстремистичких група у општинама Прешево, Бујановац и Медвеђа, Влада РС, 05

- број 06-351/2001-2, од 06. 02. 2001. и Савезна влада, број стр.пов. 8-1/2001 од 07. 02. 2001.
- Распоред уласка посматрачких тимова КФОР у КЗБ секторе А и Ц – запад. 23. 03. 2001.; Посматрачки тимови КФОР, сектор Д, од 09. 04. 2001.
- Резолуције Савета Безбедности Уједињених нација, број 1244, од 10. јуна 1999. године.
- Симовић, Мирослав, Карановић, Никола: *Противтерористичка операција на југу Србије*, Војноиздавачки завод, Београд, 2004.
- Споразум из Лучана, 12. 05. 2001.
- Ставови албанске делегације у вези са преговорима. Кончуљ, 27. 04. 2001.
- Стевановић, Обрад: „Ефекти албанског тероризма на Косову и Метохији“, *Зборник радова*, број 1/2015, Филозофски факултет у Приштини, К. Митровица, 2015.
- Стевановић, Обрад: *Кумановски споразум*, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2015.
- Стевановић, Обрад, Мијалковић, Саша, Субошић, Дане, Млађан, Драган, „Превенција етнички мотивисаног тероризма у Републици Србији: Студија случаја - Бујановац, Прешево, Медвеђа“, *Теме*, бр. 4/2012, Ниш, 2012.
- Тодоровић, Ј. М., *Службе безбедности и специјалне јединице ударне снаге у борби против тероризма*, Институт за нуклеарне науке Винча, Београд, 2012.
- Hoffman, B., Claridge, D.: „Chronology of International Terrorism and noteworthy domestic incidents, 1996“, *Terrorism and Political Violence*, 10(2), 1998.
- Wilkinson, P.: *Terorizam protiv demokracije*, Golden Marketing, Zagreb, 2002.

Obrad M. Stevanovic

KEY ELEMENTS OF STRATEGY OF SUPPRESSION OF ALBANIAN EXTREMIST VIOLENCE IN THE GROUND SAFETY ZONE

Resume

At the end of the last decade of 20th and at the very beginning of 21st century, Federal Republic of Yugoslavia and the Republic of Serbia had different experiences in solving two mutually connected crises caused by Albanian extremist violence. Firstly, there was the negative experience in solving the Kosovo and Metohija crisis, while second, relatively positive experience is drawn from solving the crisis in the Ground safety zone on the territories of Presevo, Bujanovac and Medvedja municipalities. Starting from the fact that both of these crisis emerged as a consequences of politically motivated violence, this paper is the result of research aimed at

searching for the key elements of strategy of Yugoslavia and Serbia in solving these crises. The goal of the research is to conduct an analysis of available content and not just identify, but also scientifically describe the basic elements of mentioned strategy. Identified and described elements include: 1) cooperation with KFOR and other important subjects of international community (NATO, OSCE, EU, USA); 2) negotiations with representatives of Albanian community, with representatives of extremist organizations included, as a mean of solving the crisis via nonviolent political approach. This strategy enabled the return of joint security forces in all areas of Ground safety zone without any change in Kumanovo agreement, thus ending the two year long crisis. Armed groups of Albanian extremists have been isolated and disarmed. Liberation Army of Presevo, Medvedja and Bujanovac has been demilitarized and disbanded, with its members mostly pacified and pardoned from criminal responsibility – except those involved in violent criminal acts. The amount of violence has been reduced ever since, from 460 in the 2000 and 2001, to only 3 in period of 2009-2010. Despite the success of applied strategy of international cooperation and negotiations, we cannot claim that problem of Albanian extremist violence in this area has been permanently solved. The state in the Ground safety zone can be described as “conserved conflict”. The same means of nonviolent action could not prove as a viable choice if the conflict escalates in the future. Nevertheless, the applied strategy analyzed in this paper can be used as an example of good practice in dealing with similar types of ethnically motivated terrorism.

Keywords: *Ground safety zone, violence, Albanian extremists, strategy, KFOR, international cooperation, negotiations⁴³⁾*

---

* Овај рад је примљен 27. септембра 2016. године, а прихваћен за штампу на састанку редакције, 1. новембра 2016.